

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/157594>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-14 and may be subject to change.

Lezen in het klein

Bereid kleuters voor op het leesonderwijs en gebruik **toetsen** om te zien of ze goed op weg zijn.

Al bij kleuters zijn mogelijke leesproblemen herkenbaar

De meeste kinderen krijgen in groep 3 gerichte leesinstructie: ze leren korte, klankzuivere woorden lezen, zoals 'ik', 'maan' en 'roos', en aan het eind van het schooljaar langere meerletter-grepige woorden, zoals 'bladzijde' en 'lachspiegel'. Dit doen de leerlingen middels de 'elementaire lees-handeling'. Dat houdt in dat ze de letters van een

woord omzetten in klanken, de volgorde van de klanken onthouden, deze samenvoegen tot een woord en daar betekenis aan geven.

Maar kleuters worden al eerder op het leren lezen in groep 3 voorbereid. In een krachtige leeromgeving leren ze op een speelse manier letters te benoemen (letterkennis) en ontdekken ze dat woorden uit

klanken bestaan. Ze leren welke klanken er bij welke letters horen, wat de beginklank en de eindklank van een woord is (fonemische analyse) en dat zij klanken kunnen samenvoegen tot een woord (fonemische synthese).

Om de vorderingen goed te kunnen volgen en in te spelen op hun onderwijsbehoeften, observeert de leerkracht van groep 1-2 de kinderen regelmatig tijdens hun activiteiten. Observeren is een manier om de kinderen, die vooral leren door te spelen, in hun ontwikkeling te volgen en om het onderwijs te evalueren.

Wij pleiten er echter voor om naast observaties gestandaardiseerde toetsen af te nemen. Observaties hebben immers beperkingen. Zo kan een kind dat een grote woordenschat heeft, de indruk wekken dat het zich op andere gebieden, zoals beginnende geletterdheid ook goed ontwikkelt, terwijl dat niet het geval is. Hierdoor kan een leerkracht de verkeerde conclusies trekken.

Waar moet je op letten?

Een viertal vaardigheden is gerelateerd aan het lezen in groep 3. Als kleuters deze vaardigheden goed beheersen, verloopt hun leesproces in groep 3 doorgaans goed. Het gaat om:

- het analyseren van klanken in een woord (fonemische analyse)
- het samenvoegen van klanken tot een woord (fonemische synthese)
- het benoemen van letters (letterkennis)
- het vlot benoemen van tekens, zoals cijfers, letters, plaatjes en kleuren (benoemsnelheid)

Met gestandaardiseerde toetsen en observaties kun je nagaan in welk stadium de kleuters zich bevinden en ook welke kinderen mogelijk leesproblemen krijgen. Dit laatste is belangrijk: hoe eerder je toekomstige leesproblemen herkent, hoe beter.

Gestandaardiseerde toetsen in groep 1-2, zoals een rijmtoets, een letterkennistoets of een woordherkenningsstoets, maken het mogelijk om de ontwikkeling van een kind over langere tijd te volgen en te vergelijken met die van een gemiddelde groep leerlingen. Door ze te combineren met observaties, krijgen leerkrachten een completer beeld van de vaardigheden en de ontwikkeling van een kind. Zo neemt de kans op passende begeleiding toe.

Maar welke toetsen zijn het meest geschikt om goed zicht te krijgen op de beginnende leesvaardigheden van kleuters? Uit onderzoek blijken vier vaardigheden gerelateerd aan het lezen in groep 3: fonemische analyse, fonemische synthese, letterkennis en benoemsnelheid. Dit laatste betreft hoe snel kinderen een reeks van bekende tekens kunnen benoemen (letter, cijfers, plaatjes en kleuren). De kans is groot dat bij kleuters die deze vier vaardigheden goed beheersen in groep 1-2, het leesproces in groep 3 goed verloopt, zo blijkt uit ons onderzoek (zie kader). Dat de vaardigheid letterkennis een relatie heeft met lezen, laat zich eenvoudig verklaren. Zonder letters

Het onderzoek

De Vrije Universiteit Amsterdam en de Radboud Universiteit Nijmegen onderzochten welke kleutervaardigheden voorspellend zijn voor woordherkenningsvaardigheden halverwege groep 3. Uit het onderzoek blijkt dat er een relatie is tussen vier vaardigheden – fonemische analyse, fonemische synthese, letterkennis en benoemsnelheid (cijfers) – en woordherkenning. Ook toont het onderzoek aan dat letterkennis en benoemsnelheid (cijfers) de belangrijkste toetsen zijn om woordherkenning halverwege groep 3 te voorspellen.

kun je immers niet lezen. Letters staan voor klanken, die samen weer een woord vormen. Het is daarom belangrijk dat een leerkracht de koppeling tussen de letters en klanken (het alfabetisch principe) regelmatig met de kleuters oefent. Dit kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van klankgebaren, de lettermuur of de letterkoffer.

Over de relatie tussen benoemsnelheid en lezen is veel minder bekend. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat het trainen van benoemsnelheid niet tot het verminderen van leesproblemen op latere leeftijd leidt. Dit zou betekenen dat een toets voor de benoemsnelheid het beste ingezet kan worden als signaleringstoets.

Wees er vroeg bij

Om kinderen zo goed mogelijk tijdens hun leesontwikkeling te begeleiden, is het niet alleen belangrijk om ze al in groep 1-2 voor te bereiden op het leesonderwijs, maar ook om tijdig leesproblemen te signaleren. Te vaak worden 'risicolezers' pas na de herfstsignalering (in oktober van groep 3) gesignaleerd. Dat kan te laat zijn en ten koste gaan van de leesontwikkeling en -motivatie van deze kinderen. Een kind krijgt immers geen tweede kans om op jonge leeftijd goed te leren lezen. ■

Mirjam Snel, Development of Beginning Reading. A Study in Word Recognition during the First Primary School Year. Proefschrift Vrije Universiteit van Amsterdam, 2014. Kijk voor de bronnen bij dit artikel op www.didactiefonline.nl.

Meer weten over onderzoek naar leesonderwijs? Kijk in het dossier 'Beter leren lezen' op www.didactiefonline.nl.

In kleuterklassen vindt de voorbereiding op het leren lezen plaats.

Bronnen bij Lezen in het klein

Aarnoutse, C. (2004). Ontwikkeling van beginnende geletterdheid. Nijmegen, Radboud Universiteit Nijmegen.

Aarnoutse, C., & Kapinga, T. (2007). Technisch lezen 3. Ridderkerk, Onderwijs Advisering.

Aarnoutse, C., Van Leeuwe, J., & Verhoeven, L. (2000). De ontwikkeling van beginnend geletterdheid. *Pedagogische Studiën*, 77, 307-325.

Aarnoutse, C., Van Leeuwe, J., & Verhoeven, L. (2005). Early literacy from a longitudinal perspective. *Educational Research and Evaluation*, 11, 253-275. doi:10.1080/08993400500101054

Beernink, J. (2002). Op weg naar geletterdheid (Unpublished master's thesis). Nijmegen, Radboud Universiteit Nijmegen.

Eleveld, M. (2005). Early diagnosis and treatment of developmental dyslexia: the role of phonological skills, letter knowledge, and naming speed. Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.

Snel, M.J., Aarnoutse, C.A.J., Terwel, J., van Leeuwe, J.F.J., & van der Veld, W.M. (in druk). Prediction of word recognition in the first half of grade 1. *European Early Childhood Education Research Journal*.

Verhagen, W., Aarnoutse, C., & Van Leeuwe, J. (2006). Predictoren voor beginnende geletterdheid. *Pedagogische Studiën*, 83, 226-245.

Verhagen, W., Aarnoutse, C., & Van Leeuwe, J. (2008). Phonological awareness and naming speed in the prediction of Dutch children's word recognition. *Scientific Studies of Reading*, 12, 301-324. doi:10.1080/10888430802132030